

A FRANCIA GAZDASÁGI IMPÉRIUM ÉLETRAJZÁHOZ

Irta: GARVAI JENŐ

Azt, amit Anglia évszázadok alatt alakított ki, Franciaország csak az utolsó ötven év alatt próbálta szervesen kiépíteni: az önmagábazárt, nagy gazdasági blokkot tengerentuli birtokaival, mindenekelőtt Nyugat-afrikával és Indokinával. Anglia világbirodalma megszervezését megkezdte ugyan jó száz évvel ezelőtt, kiérlelni azonban csak az utolsó évtizedekben érlelte ki a technika vívmányaival, mely a szanaszét szórt részeket sokkal közelebb hozta egymáshoz, azután pedig a világgazdasági katasztrófa közös szüksége által, mely hogy úgy mondjuk „lelkileg“ is szorosabbra fűzte az egymástól távolos részeket.

Franciaország tengerentuli birodalma alapjait csak a múlt háború előtti utolsó évtizedekben kezdte lerakni s így csak sebtiben kapcsolta össze technikailag, gazdaságilag és lelkileg az egyes részeket, főleg a francia tengerentuli birodalom legfoltosabb részét, az anyaország küszöbe előtt fekvő Nyugatafrikát.

Franciaország birodalma kiépítésében és tagolásában nem járhatott el ugyanazon alapelvek szerint, mint Anglia, miután nála egy fontos mozzanat hiányzott; a nagy gyarmatterületek betelepítése franciákkal. Ez az a mozzanat, amivel Anglia behozhatatlanul megelőzte Franciaországot. A francia gyarmatbirodalomban mindenütt idegen népek laknak, akár önálló kulturateremtő népek azok, mint az arabok, berberék és indókinaiak, akár pedig (a mi fogalmaink szerint) önállótlán, primitív népek, mint Nyugatafrika különböző néger törzsei. Anglia az első kategóriájú népeknek „önállóságot“ adott és szorosan szövetkezett velük, az utóbbi fajtájuakat viszont gyámsága alá helyezte, meglehetősen erős távolfartással magától. Franciaország ezek helyett az asszimiláció politikáját követte, ahogy ők értelmezték, az *association* elvét, ami a francia ember számára olyasmit jelent, mint az angol *cooperation* s ezt az elvet minden népre kiterjesztette. Ez az elv — a gyakorlatban — nem járt a kívánt eredménnyel. Még Franciaország lakossága sem szaporodott az erős bevándorlás révén, bár az utolsó évtizedekben a világ legnagyobb bevándorló országa lett. Az évenkénti franciaországi bevándorlás felülmúlja az Egyesült Államokét, úgy hogy Franciaország a fajták után majdnem olyan tarka, mint az Egyesült Államok. (Mindenesetre a franciaországi asszimiláló erő összehasonlíthatatlanul magasabb, mint Amerikáé!) A franciaországi asszimiláció megkönnyíti a tengerentuli területekkel is az asszociációt. Ezért azonban az összeköttetés Indókinával lazább, mint Afrikával. Indókina maga is régi kultur ország, Kambodzsa birodalma u. i. megmaradt a korai középkortól egész máig s Sziám fenyegetése elől a franciák mentették meg (természetesen más motivumokból!). Ennek ellenére Távolkeleten a francia kulturától való függetlenség érzete igen erős s ezért ezen a gyarmaton a franciák helyzete meglehetősen veszélyeztetett, veszélyeztetetebb talán mint Indiáé, amit u. i. köröskörül angol gyarmatok és érdekerületek környékeznek.

Franciaország csak a gyarmatbirodalom tudatos kiépítésével kezdte meg „birodalmi gazdálkodása“ kialakítását. A francia uralkodóosztály, mint a politikában, úgy a gazdaságban is szívósan és mereven ragaszkodott

öröklött alapelveihez. Gyarmatait politikai-hatalmi területeknek és emberreservoireknek tekintette és nem törődött a gyarmatok rendszeres feltárásával és azzal, hogy szervesen besorozza a francia impérium nagy egészébe. Miután maga Franciaország az anyaországban aránylag a leginkább megőrizte kiegyensúlyozott gazdasági felépítését, ezért a hiányzó gazdasági javakat minden nagyobb gond nélkül be tudta szerezni a szabadkereskedelem révén. Ha Angliának előnye volt a kiépítettség zárttsága, úgy Franciaország előnyére a gazdasági kiegyensúlyozottsága szolgált, ami viszont Angliának hiányzott. Ezért is hiányoztak a francia gyarmatbirodalomban azok a feszültségek, amelyeknek súlya alatt az angol állandóan szenved s ezért Franciaország aránylag nyugodtan fogadta azt a változást, amit kívülről a világgazdaság összeomlása rákényszerített. S jöllehet az alakulás csak ép, hogy kezdetét vette, a fejlődés iránya a mostani háborúig világosan felismerhető volt. A külkereskedelem pl. a következőképp alakult az anyaország és a francia gyarmatok között:

	1930	1936
Franciaország bevétele a gyarmatokból, az összbevétel	15%	28.3%
Franciaország kivitele a gyarmatokba, az összkivétel	25%	33.5%

Mindezekből 80-80 százalék egyedül Északafrikára esett. Indokina tehát gazdaságilag is a legkevésbé fejlett, bár itt még igen nagy lehetőségek kiaknázatlanok, mindenekeiött pl. a francia kaucsuk ellátás. Használóképp nagy kilátásokkal kecsegtet a kevésbé fejlett Madagaszkár szigetete, amely ma ugyan gyakorlatilag a világ vanília monopóliuma felett rendelkezik, de ugyanugy elláthatná egész Franciaországot gyapottal a nádcukor, a trópusi gyümölcsök, olajnövények, olajmagvak, kakaó és kávé mellett, ha egyáltalán nagyban termelnék ott ezeket.

A világgazdasági válság fokozódó nyomása alatt kidolgoztak Franciaországban egy nagy tervet, hogy a mezőgazdaság tizennégy legfontosabb növényi szükségletét saját gyarmatokból lássák el a saját szükséglet maximális határáig, kifejezetten azzal a céllal, hogy az élelmiszert és a textilanyagokat kizárólag a francia impérium szolgáltatassa. Ennek a tervnek a kivételére 1931 óta különböző munkálatokat tettek folyamatba a gyarmatok jobb technikai és forgalmi feltárása céljából. Nagy köicsönöket szavaztak meg vasutak, autóstrádák, országutak, kikötők építésére, valamint talajjavításra és öntöző művek létesítésére. Ennek ellenére még mindig számos nyersanyag, főleg ásványi termék hiányzanának a nagy francia gazdasági birodalomból. Hiányzik pl. a kőolaj, amit ma Irákból kapnak s rövidesen a szén cseppfolyósításával próbáltak pótolni a belföldi francia széntelepek készleteiből.

Mindenesetre a francia anyaország drága luxuscikkek előállításban és kivitelében mindezt megőrizte sajátos helyét s ez a hely még egy tőkés alapon újjászervezett (ha ugyan újjászervezhető) világgazdálkodás esetén is biztosítaná a hiányzó nyersanyagok beszerzésének a lehetőségét, de még mindig csak egy önmagában kiegyensúlyozott gazdálkodás alapján s az élelmiszertel való önellátás aránylag magas foka mellett.

A legújabbkori önellátásra való törekvés természetesen Franciaországban is, mint Angliában jelentős módosulásokat hozott a gazdálkodás belső karakterében. Persze Angliában a változás sokkal jelentősebb s ezért sokkal döntőbb természetű, mint Franciaországban. Az angol világbirodalom felállítására együttműködéssé és szövetségekké megfelelt annak

a növekvő szociális engedékenységnek, mely a tőkésrétegek óvatos, lépésről-lépésre haladó engedékenységében s a dolgozó rétegek fokozatos mérsekülődésében nyilvánult. Franciaország viszont a szociális kérdéseknek meglehetősen lassan látott neki, majd pedig, amikor már kikerülhetetlenné vált, felettebb makacs logikával oldotta meg.

Az állami beavatkozás első lépései, szociális és gazdasági téren, Lavall idején történtek s ez a beavatkozás elsősorban a beviteli kontingensek rendszerében és a mezőgazdasági árak szabályozásban mutatkozott. Ezután következett a Népfront kísérlete: a Francia Bank államosítása, a hitelpolitika átalakítása állami instrumentummá; a fegyverkezési iparok és a vasutak nacionalizálása; a negyvenórás munkahét bevezetése; állami árelőírás; állami gabonahivatal felállítása s a mezőgazdasági termékek piacsabályozásának bevezetése. Mindezek mellett az intézkedések mellett a franciák még mindig megakarták őrizni a „szabadság“ látszatát s ezért letettek a tőkepiac állami irányításáról és ellenőrzéséről, ami pedig tulajdonképpen valamennyi meghozott rendelkezésnek a végső következménye. Meg is hiúsult a Népfront kísérlete s a következő fokozat egyszerűen a „vissza a kapitalizmushoz“ lett (Reynaud). Ez a „pozitív“ magatartás a tőkével szemben ugyanolyan látszatnak bizonyult, mint ezt megelőzőleg a „negatív“.

Az a polgári fejlődés, ami az utolsó évtizedben a szabadgazdálkodásról a kötött gazdálkodásra való átmenetben nyilvánult, már nem ismétlődhet meg. A háborúval történt változások nemcsak lényegesen új feltételek elé állítják a francia gazdálkodást, de minden eddigi felfogás és kísérlet felszámolását is megkövetelik.

GAZDASÁG ÉS MŰVELŐDÉS A SZOVJETUNIÓBAN

Írta: NAGY GÁBOR

A tőkés termelési mód terén az árú csereértéke és használati értéke közötti ellentmondás révén, jóllehet a termelt javak jórészt nélkülözhetetlen szükségletek kielégítésére szolgálnak, azok előállítására mégis más célból történik. A gyáros, a földbirtokos úgy és annyit termel, hogy a saját haszna minél nagyobb legyen. Ha a „piac“ felvevőképessége csökken, akkor a termelőeszköz tulajdonosa nem dolgoztat teljes kapacitással, még akkor sem, ha igen sok embernek van szüksége termékére, csak nem tudja megvásárolni. Ha u. i. ilyen „emberi“ szempontot venne figyelembe, „fölös“ mennyiségben termelt áruja megmaradna s az abban rejlő állandó és változó tőkéjét, valamint értéktöbbletét nem tudná realizálni és tönkremenne. Ezért nem érte el az európai és amerikai gyári üzemek átlagos teljesítőképessége 1938-ban az 50 százalékot.

Az áru használati és csereértéke közti ellentmondás kiküszöbölése esetén a piac helyzetének vizsgálata felesleges, mert minél több terméket állítanak elő, annál nagyobb a fogyasztás. Az üzemek dolgozhatnak akár napi 24 órát s üzembe helyezhetik az összes gépeket. Hasonlóképpen a profitot nyilvántartó s az államhatalmat alátámasztó improduktív tömegek szintén termelő munkára állíthatók be s a trösztök által felvásárolt és féretett szabadalmak és tudományos eredmények alkalmazásának sem-